

Een goudschat onder de kerstboom

Bij het schoffelen tussen de kerstbomen twee gouden munten vinden, dat overkwam de schoonvader van kerstbomenteler Ger Boonen. Dit gebeurde in 1990 ten zuiden van Pey (gemeente Echt-Susteren), op een hooggelegen perceel dat bekend staat onder de naam 'het Hutsel' (afb. 1). Vreugde en verdriet zitten soms dicht bij elkaar. Eén van de munten liet hij namelijk door zijn vingers glijpen en werd ondanks intensief zoeken niet meer teruggevonden; de andere munt werd thuis zorgvuldig bewaard. De daarop volgende jaren werden er tijdens het schoffelen, planten en steken van kerstbomen geen munten meer gevonden.

Naar aanleiding hiervan schaft het neefje van de grondeigenaar in februari 2014 een metaaldetector aan. De detector is nog maar nauwelijks uit de verpakking of het is al raak. De grondeigenaar Ger Boonen, zijn neef Frank en enkele anderen vinden in korte tijd maar liefst vijf gouden munten uit de laat-Romeinse tijd. De plaatselijke amateurarcheoloog Nelis Bougie wordt ingeschakeld. In overleg met de grondgebruiker wordt besloten mij, Jan Roymans van RAAP Archeologisch Adviesbureau, op de hoogte te brengen van de schatvondst. Enkele uren na het telefonisch gesprek zit ik met hen aan de keukentafel (afb. 2). Gezien de geringe dieptewerking van de metaaldetector is het zeer aannemelijk dat een restant

Afb. 1. De locatie waar de munten zijn aangetroffen.

Afb. 2. De archeologische onderzoekers van het eerste uur; van links naar rechts: Nelis Bougie, neef Frank en Ger Boonen.

van de schatvondst nog in de bodem aanwezig is. De omstandigheden in Echt bieden een unieke kans om de context van een dergelijke schat met een beperkt onderzoek nu eens goed gedocumenteerd nader te bestuderen.

Bliksemactie

In overleg met de grondeigenaar, de gemeente Echt-Susteren, de Provincie Limburg en het Limburgs Museum werd het noodzakelijk geacht dat het eventueel aanwezige restant van de muntschat geborgen werd, voordat deze volledig verstoord en verspreid raakte door verploeging en/of ten prooi viel aan andere detectorzoekers. Meerdere mensen wisten namelijk van de vondst, waardoor het gevaar groot was

dat de vindplaats werd bezocht door detectoramateurs die geen oog hebben voor de wetenschappelijke waarde van de vondst en haar archeologische omstandigheden. De context van eventueel nog aanwezige munten en andere voorwerpen diende zo snel mogelijk gedocumenteerd te worden. Op 14 februari 2014 hebben medewerkers van RAAP Archeologisch Adviesbureau, geholpen door enkele amateurarcheologen, een noodonderzoek verricht.

Afb. 3. De archeologische werkput met profieldam waarin ploegsporen zich als donkere banen aftekenen. Enkele verploegde vondsten zijn aangegeven met een geel vlaggetje.

De kuiltjes waaruit Frank een gouden munt opspitte, waren eind februari nog goed zichtbaar in het veld. Omdat er sprake was van een vondstconcentratie, kon de locatie van het noodonderzoek nauwkeurig worden bepaald op een oppervlak van 3 x 5 m (afb. 3).

Afb. 4. Contour van de kuil waarin de munten en fragmenten van zilveren schalen zijn aangetroffen.

Afb. 5. Dwarsdoorsnede van de kuil.

Het onderzoek heeft informatie opgeleverd over de context van de schatvondst, namelijk een (restant van een) kuil onder de bouwvoor (afb. 4 en 5). Daar werden nóg eens vijf gouden munten, een gouden ring en meerdere fragmenten zilveren vaatwerk aangetroffen. Gelijktijdig vond vrijwilliger Huub Schmitz tegen de bosrand nog een gouden munt. Deze was door verplaatsing van grond buiten de vondstconcentratie terecht gekomen.

Een openluchtheiligdom, grafveld of nederzetting?

Uit het onderzoek bleek dat de schatvondst zich deels in de bouwvoor bevond en het kuilrestant met de resterende vondsten door een slechts 25 cm dikke bouwvoor was afgedekt. Let wel: conform het archeologisch beleid van de gemeente Echt-Susteren zijn bodemingrepen die niet dieper reiken dan 40 cm beneden maaiveld niet onderzoeksplchtig. Hierdoor was de context van de schat, alsmede eventuele andere delen van de schat die zich buiten de proefput bevonden, bedreigd door ploegwerkzaamheden.

Afb. 6. Impressie van de opgraving.

Vier overheidsinstanties erkenden direct het archeologisch belang van de schatvondst en hebben voor een kleinschalige opgraving de nodige gelden vrijgemaakt: de gemeente Echt-Susteren, de Provincie Limburg, het Limburgs Museum en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. In samenwerking met de Vrije Universiteit (Amsterdam) en diverse vrijwilligers, heeft RAAP in april 2014 een vlak van circa 900 m² onderzocht (afb. 6).

Het doel van de beperkte opgraving was tweeledig: ten eerste het onderzoeken en bergen van eventuele nog niet ontdekte delen van de schat, ten tweede

het vaststellen van de context (denk aan: nederzetting, grafveld, openluchtheiligdom) van de schatvondst.

Tijdens de opgraving zijn ook enkele grondsporen uit de IJzertijd en Late Middeleeuwen aangetroffen. Ondanks onze hoge verwachtingen, leverde de opgraving nauwelijks resten uit de laat-Romeinse tijd op. De kuil met daarin het gedeponeerd goud en zilver, dat tijdens het eerdere onderzoek was geborgen, is het enige grondspoor uit de laat-Romeinse tijd gebleven dat binnen het in zijn geheel opgegraven vlak is aangetroffen. Aardewerkfragmenten uit genoemde periode ontbreken geheel. De vindplaats is daarmee als off-site te duiden: de kuil bevindt zich niet op de plek van een nederzetting, grafveld of heiligdom en er zijn geen andere sporen uit de Romeinse tijd waargenomen dan de kuil met edelmetaal.

Beschrijving van de schatvondst

De schatvondst omvat gouden munten (solidi), een gouden ring, een zilverbaartje, een zilveren draadfragment van waarschijnlijk een armband, alsmede zilveren fragmenten van vaatwerk. Deze objecten worden hieronder in detail besproken. Daarnaast komen enkele technische aspecten aan de orde, zoals de vraag of er sprake is van gewichten volgens het Romeinse matenstelsel, evenals enkele details over de vervaardiging en later de verwerking tot hakzilver van het zilveren vaatwerk.

Koppen van laat-Romeinse keizers

In totaal zijn twaalf solidi geborgen (enkelvoud: solidus) (afb. 7). Vijf ervan zijn geslagen onder Valentinianus I in Antiochië en zijn van het RESTITVTOR REIPVBLICAE-type. Eén solidus is van hetzelfde type, maar dan uit Trier afkomstig.

De andere zes solidi dragen de legende VICTORIA AVG(GG) op de keerzijde, maar zijn op naam van drie verschillende keizers aangemunt. Twee zijn op naam van Valentinianus II geslagen in Trier en tonen twee gezeten keizers. Twee solidi zijn van Theodosius I en zijn waarschijnlijk in Sirmium aangemunt. Twee munten zijn geslagen onder Constantijn III te Trier.

De oudste munten uit de schatvondst zijn de solidi uit Antiochië, geslagen in

de periode 364-367 na Chr. De jongste zijn die van Constantijn III, geslagen te Trier in 408-411 na Chr. De lange circulatieduur van de munten is af te lezen aan de slijtage: de munten van Constantijn zijn nauwelijks gesleten en zeer scherp van tekening. De meeste solidi uit deze schat lijken iets te licht te zijn. Een solidus behoort 4,54 gr te zijn, al is er ook bij aanmuntning wel enige variatie. De gemeten waarden van de munten uit deze schat liggen tussen de 4,39 en 4,50 gr. De solidi van Theodosius die zichtbare slijtage vertonen zijn tevens de lichtste (afb. 7, nr. 10).

Gouden kinderring?

De gouden ring is onversierd, vertoont enkele gebruikssporen op de buitenzijde in de vorm van kleine krasjes en weegt 6,32 gr. Gezien de relatief kleine diameter is het geen gewone vingerring voor een volwassene, maar een ring voor aan de pink, of de ring van een kind (afb. 12). Een andere optie is dat het geheel geen vingerring is, maar dat het een ander doel diende, denk aan het sluiten van een doek waarin deze schat was begraven.

Zilveren kostbaarheden

In de kuil waarin de munten zijn aangetroffen, zijn ook opgerolde metaalstukken gevonden. Aanvankelijk werd, vanwege het gewicht, gedacht aan stukken lood. Niets bleek minder waar. Nadat de voorwerpen waren gereinigd door het restauratieatelier Restaura bleken de stukken 'lood' allemaal van bijna puur zilver te zijn. Tot onze grote verbazing kwam onder de corrosielaag van een groot fragment zilver een bijzondere versiering te voorschijn die onze stoutste dromen overtrof (afb. 8).

Het paardje van Pey

Het eerste fragment zilver is een onderdeel van een zogenoemde parelrand-schaal, waarvan de onderrand, vier parels en een strook schaaloppervlak van ca. 4 cm bewaard zijn gebleven. Het zilveren plaatwerk is afgeknipt en omgebogen. De diameter van de schaal moet tussen de 65 en 80 cm zijn geweest (afb. 9). In totaal weegt het fragment 80,33 gr. Op het oppervlak is een decoratie van groeven en vergulding aanwezig. Het fragment toont een steigerend paard waarvan het hoofd, de

nek, een deel van het lijf en de voorbenen bewaard zijn. Op de rechtersnede is ook de bovenarm van een menselijke figuur te zien en het uiteinde van een speer. Onder het rechterbeen van het paard is de klauw van een roofdier (leeuw?) te zien, onder het linkerbeen een krul, waarschijnlijk de staart van een ander roofdier.

De afbeelding is een jachtscène, die vaker op parelrandschalen uit de laat-Romeinse periode staat afgebeeld, zoals de 'Jagdplatte' uit de Seuso-schat¹ en de 'Meerstadt-platte' uit Augst.² Stilistisch het meest verwant aan de jachtscène van schaal 1 uit Echt-Pey is de afbeelding op een bronzen plaat uit het Louvre, waarop een paard en een springende leeuw en panter met gekromde staart voorkomen.

Overige schaalfragmenten

Ook schaal 2 is een parelrand-schaal waarvan vier parels bewaard zijn, maar hiervan resten slechts enkele millimeters van het vlakke deel (afb. 10). Ook hier moet het gaan om een schaal met een grote diameter. Een verschil met schaal 1 is dat het zilver van veel dunner plaatwerk is en dat de decoratie afwijkt. Het weegt 10,27 gr.

Afb. 8. Opgerold stuk 'lood' vers uit het veld.

Afb. 9. Gereinigd schaalfragment en reconstructietekening van de doorsnede van de zilveren schaal. In zwart het deel van de schaal dat is teruggevonden.

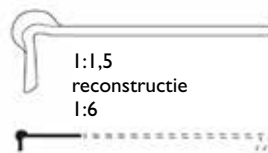
Afb. 7. Voor- en keerzijde van de solidi.

RESTAURA 50 MM LMV 793

replica

vi

Afb. 10. Voor- en achterzijde van schaal 2.

Schaal 3 betreft een schaal met een gladde rand, eindigend in een verdikking van min of meer rechthoekige doorsnede. Na het verknippen is ook dit stuk dubbelgevouwen, maar er is nog een oude vouw zichtbaar die aangeeft dat het om een verdiepte schaal met platte rand gaat. Afgezien van een groef aan de rand is geen decoratie op dit fragment aangebracht. Dit stuk weegt 25,96 gr.

Eén fragment weegt 5,09 gr, en is waarschijnlijk het hengsel van een schaal, dubbelgevouwen en afgeknipt.

Een ander fragment is min of meer vierkant en vertoont twee concentrische groeven, waardoor het herkenbaar is als centraal bodemfragment van een stuk vaatwerk. Het weegt 13,54 gr. Vier stukken zonder decoratie zijn wandfragmenten zonder decoratie, deels vervormd of opgerold. Ze wegen respectievelijk 5,58, 3,08, 0,83 en 0,29 gr.

Draadfragment van een armband en zilver-baartje

Verborgen in het omgevouwen fragment vaatwerk van schaal 3 bevond zich een stuk in elkaar gedraaid zilverdraad met een lus, met een gewicht van 2,84 gr.

Waarschijnlijk gaat het om het oog van een armband (afb. 11). Het baardje van gesmolten zilver weegt 20,56 gr.

Afb. 11. Armbandfragment.

> Afb. 12. Totaaloverzicht van de schatvondst.

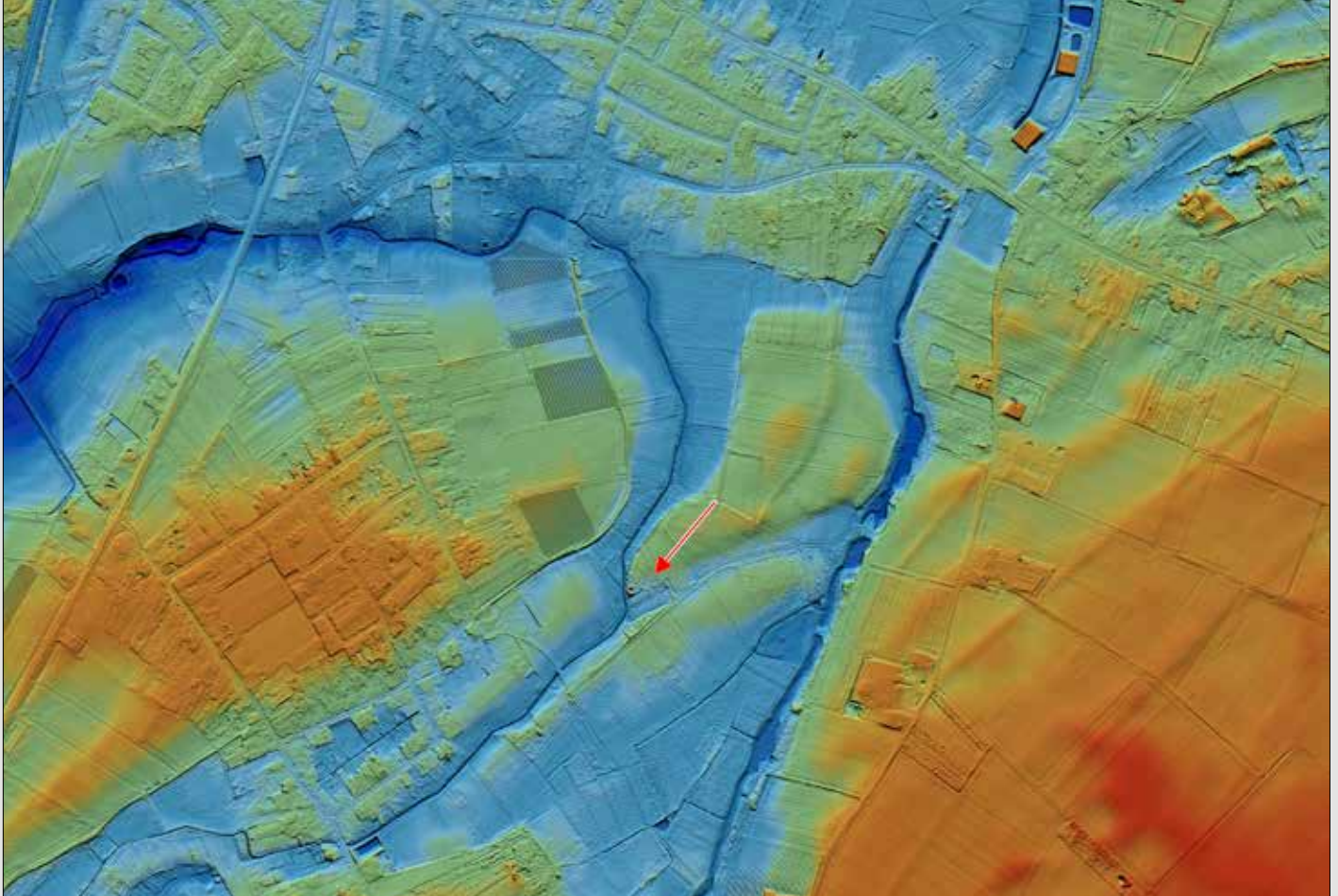
Gewicht van de schat en Romeinse maateenheden

In maateenheden totaal bevat de schat vondst 59,68 gr goud en 168,37 gr zilver (afb. 12). In het Romeinse systeem van gewichten staat het pond (libra) centraal. Schattingen van het moderne gewicht van een Romeins pond lopen uiteen van 322 tot 329 gr. De Romeinen rekenden in een twaalfdeling stelsel en delen van een pond werden uitgedrukt in unciae. Eén uncia = 1/12 libra = 27,28 gr.³

Het zilver van alle fragmenten bij elkaar weegt 168,37 gr en dat komt goed overeen met een half pond ofwel 6 unciae (163,7 gr). De afwijking is 2,8%, wat gezien de weegmethoden met balansen en ongeijkte referentiegewichten alleszins acceptabel is.

Het totaalgewicht van het goud bedraagt 59,68 gr en komt daarmee in de buurt van de 2 unciae, maar zit daar toch ruim boven. Neemt men alleen de solidi (53,36 gr) dan valt het totaalgewicht weer enkele grammen (2,4%) te licht uit. Toch is het totale aantal van 12 solidi een sterke aanwijzing dat het een rond getal betreft, aangezien we te maken hebben met een twaalfdeling stelsel. Het gewicht van de solidus is zelfs geformaliseerd op 1/72 libra, en dus zijn 12 solidi per definitie gelijk aan 1/6 libra ofwel 2 unciae.⁴ Het kleine tekort aan gewicht kan verklaard worden doordat enkele solidi iets te licht zijn. We kunnen daarom concluderen dat zowel de solidi als het zilver zijn uitgedrukt in een Romeinse gewichtsmaat: de solidi vanwege hun ronde aantal van

Afb. 13. Weergave van de vindplaats (rode pijl) op het Algemeen Hoogtebestand Nederland.

twalf, het zilver vanwege het ronde gewicht van een half pond. De ronde maten vormen een sterke aanwijzing dat de schat compleet is geborgen.

Snij- en haksporen

De twee zijden van het fragment zilver van schaal 1 vertonen verschillen in de manier van afsnijden, waardoor enig inzicht in de volgorde van handelingen verkregen kan worden. Wanneer we de stand van het paard als uitgangspunt nemen en de paretrand boven leggen, is de linkersnede in één keer gemaakt, dat wil zeggen: in reeds gevouwen toestand. De rechterzijde is echter ongelijk, die snede bestond al op het moment dat het stuk gevouwen werd. Bovendien is die snede niet geheel gelijk, maar zijn meerdere steken van een instrument, waarschijnlijk een beitel, te zien.⁵ We kunnen het vermoeden uitspreken dat de dikke schalen op een werkbank met een beitel in stukken werden verdeeld; bij dunner vaatwerk is een ijzeren schaar als instrument eventueel denkbaar. De schaal is eerst in grote stukken gehakt, waarna delen zijn opgerold, en vervolgens zijn de opgerolde delen nog in kleinere stukken opgedeeld.

Vuurvergulding

Bij het reinigen van de vondsten heeft Restauratie de metaalsamenstelling bepaald door middel van X-Ray Fluorescence (XRF). Behalve een hoog zilvergehalte van 97,7% (voor de kern) is daarnaast vastgesteld dat er kwikresten op de vergulding van het oppervlak aanwezig waren. Kwik wijst op de methode van vuurvergulding, waarbij goud in kwik werd opgelost, het vloeibare mengsel op het vaatwerk werd aangebracht, en vervolgens het kwik met vuur verdampt werd; het goud en een klein deel kwik blijven dan achter op het oppervlak.⁶

De historische context

De jongste vrijwel ongesleten solidus uit de schat van Echt-Pey is op naam van Constantijn III geslagen tussen 407 en 411 na Chr. De munten van Constantijn zijn nauwelijks gesleten en zeer scherp van tekening. Met andere woorden, de schat is hoogstwaarschijnlijk korte tijd later begraven. We nemen aan dat de begraver van de schat deze munten ontvangen heeft omdat hij deel uitmaakte van het gevolg van Constantijn III. De onderstaande analyse richt zich dan ook in eerste instantie op diens regering.

Vaak wordt het rampjaar 406 als einddatum gezien van het Romeinse gezag in het Rijnland; Germaanse groepen trokken toen massaal de Rijn over nabij Mainz en drongen diep Gallië binnen. Het Neder-Rijnse gebied lijkt hier echter minder door getroffen; het Romeinse gezag kon zich hier wat langer handhaven. Constantijn III trok in 407 vanuit Engeland Gallië binnen, wist zich te laten erkennen als medekeizer en heerste tot 411 in de westelijke provincies.

Volgens de Byzantijnse historicus Zosimus zou Constantijn III de Romeinse Rijn grens weer veilig hebben gemaakt tegen Germaanse indringers. Het waarheidsgehalte van dit bericht wordt door archeologen zeer in twijfel getrokken, aangezien bij de limesforten geen aanwijzingen zijn gevonden voor nieuwe vroeg-vijfde-eeuwse activiteiten. Herstel van de grensverdediging hoeft echter niet per se te gebeuren door het stationeren van reguliere Romeinse troepen in de castella. De geschiedschrijvers Orosius, Zosimus en Gregorius van Tours berichten ons dat Constantijn III het probleem met de opringerige Germanen vooral oploste door met de geldbuidel te zwaaien en allianties te sluiten met Germaanse leiders aan beide zijden van de Rijn. Hij behandel-

de de Germaanse groepen als foederati (bondgenoten), zond gezanten naar hen, kocht hun militaire steun en gebruikte deze voor de verdediging van de grenszone tegen nieuwe Germaanse indringers en ter versterking van zijn eigen leger in Gallië. Het gaat hier dus om een strategie waarbij de handhaving van het Romeinse gezag in de Rijnfrontier niet langer gebaseerd was op een directe controle door het reguliere leger, maar op een indirecte controle via vrij autonome groepen Germaanse foederati. De begraver van de schat van Echt-Pey was hoogstwaarschijnlijk lid van een Germaanse krijgsgroep die in het leger van Constantijn III had gediend. Het goud en zilver zou hij dan verkregen hebben als beloning voor zijn diensten, rechtstreeks van de Romeinse overheid dan wel indirect via een Germaanse oorlogsleider. De schat zal zijn begraven kort na 411 in de crisis die ontstond na de nederlaag van Constantijn in Zuid-Gallië. Een nieuw-geformeerde legermacht van Germaanse bondgenoten was onderweg om Constantijn III te ontzetten, maar kwam te laat om zijn dood te voorkomen. Vervolgens werd de legermacht door de usurpator Jovinus (411-413) ingezet om de keizerstroon te verwerven. Na het uitblijven van nieuwe betalingen en wellicht onder druk van nieuwe Germaanse invallen, lijken de oorspronkelijke Germaanse bondgenoten van Constantijn III hun woongebieden langs de Neder-Rijn en Maas weer grotendeels te hebben verlaten. Misschien hangen de religieus geïnspireerde gouddeposities in de Rijnfrontier samen met het vertrek van Germaanse groepen van hun (tijdelijke) woonplaats. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland blijkt dat de vindplaats op een kaap tussen twee beekdalen is gelegen; mogelijk is de locatie van de schat verbonden met een landweg die langs de hoger gelegen delen van het landschap liep (afb. 13).

De combinatie van een off-site-locatie en een landschap met laagten doet vermoeden dat er sprake is van een semi-religieuze depositie, mogelijk een verlatingsoffer in de fase dat de foederati hun tijdelijke woonplaatsen weer verlieten.

De schat van Echt-Pey past in de opvallend rijke horizon van goudschatten en losse gouden munten uit de eerste helft van de vijfde eeuw zowel ten noorden

als ten zuiden van de Rijn in Nederland en het aansluitende Duitsland. Daartoe behoren schatvondsten met alleen munten (Obbicht, Lienden), schatten met een combinatie van munten en halsringen (Beilen, Velp-Het Laar, Dortmund), met alleen gouden halsringen of medaillons (Olst, Rhenen, Velp-Hervormde Kerk, Nijmegen-Kraayenhoff), met munten en een verzilverde helm (Kessel), en nu dan in Echt met een combinatie van munten en hakzilver.⁷

Al deze goudvondsten lijken samen te hangen met de ultieme poging van het Romeinse gezag om vooral de Maas- en Rijnvallei te controleren en zo greep te krijgen over het gehele Neder-Rijnse grensgebied.

Hakzilver als betaalmiddel

Echt is de eerste schat in Nederland met een combinatie van gouden munten en hakzilver, opzettelijk in delen gehakt vaatwerk. Het hakzilver is afkomstig van diverse schalen. Een opgerold randfragment toont fraaie

graveringen waarop een jachtscène te zien is. De complete schaal moet een kolossale omvang hebben gehad: op basis van het randfragment komen we uit op een gereconstrueerde diameter tussen de 65 en 80 cm en een gewicht van zeker 5 kg. Dit soort vaatwerk had primair een representatieve functie als statussymbool van de elite. Tevens fungeerde het als een geschenkobject van het hoogste niveau, waarvan ook de keizer zich bediende in zijn diplomatieke verkeer met lagere overheden, en wellicht ook met Germaanse leiders in het grensgebied. De Notitia Dignitatum (een belangrijk rijksdocument over de organisatie van het Romeinse staatsapparaat rond 400) vermeldt het bestaan van speciale functionarissen belast met het doen van schenkingen namens de keizer; hun embleem toont zakken gouden munten alsook grote zilveren schalen gevuld met goudstukken, met op de achtergrond een tafel met de voorstelling van de keizer (afb. 14). Het is een interessante veronderstelling dat de schaal van Echt oorspronkelijk uit de

Afb. 14. Het embleem van de Comitis Largitio uit de Notitia Dignitatum. Bayerische Staatsbibliothek München.

Afb. 15. IJzeren sculptuur van het Paardje van Pey.

keizerlijke schatkamer afkomstig was en als diplomatiek geschenk is gebruikt.

Hoe kan, tegen deze achtergrond, het verknippen van zo'n kostbaar stuk worden begrepen? Aangezien schatten met laat-Romeins hakzilver vooral bekend zijn uit gebieden buiten het Romeinse rijk, namen onderzoekers aanvankelijk aan dat 'barbaarse groepen' verantwoordelijk waren voor het verknippen van het vaatwerk; voor hen telde immers alleen de zilverwaarde. De huidige opinie is echter dat het gebruik van hakzilver in Romeinse context is ontstaan en in het laat-Romeinse rijk een vrij normale praktijk was, vooral bij de betaling van soldaten.⁸ Dit hing zeker samen met het ontbreken van een stabiele, hoogwaardige zilvermunt, waardoor men de zilverwaarde niet meer uitdrukte in aantallen munten, maar in zilvergewicht. Tegen deze achtergrond denken wij dat het hakzilver uit Echt al in Romeinse context is verknipt en samen met de gouden munten is gebruikt voor betalingen aan Germaanse soldaten in de grenszone. Een onderbouwing hiervoor is dat de hoeveelheid zilver overeenkomt met een afgeronde Romeinse gewichtsmaat, een half pond. Echter voor een topstuk als de vergulde schaal uit Echt is ook een ander scenario denkbaar; de schaal zou in complete toestand als diplomatieke gift aan een Germaanse oorlogsleider kunnen zijn overhandigd, waarna deze

de schaal liet verknippen om zijn volgelingen te kunnen begiftigen.

Een uniek document

Wetenschappelijk is de betekenis van de goudschat van Echt-Pey bijzonder groot, vanwege een drietal redenen. Ten eerste is dit de eerste schat waarbij de archeologische context goed onderzocht kon worden, wat informatie opleverde over zowel de micro-context (depositie in een kuil, waarschijnlijk zonder verpakkingsmateriaal) als de macro-context (off-site, geen nederzetting, grafveld of heiligdom). Ten tweede is de gecombineerde samenstelling van gouden munten en fragmenten van zilveren vaatwerk (hakzilver) uniek voor ons land. Ten derde past deze vondst in een context van schatvondsten die een duidelijke piek vertonen in het begin van de vijfde eeuw en geeft daarmee inzicht in de gebeurtenissen en omstandigheden in deze periode. Er moet toen sprake zijn geweest van een kolossale drain van goud en zilver van het Romeinse centrum naar de barbaarse periferie in het kader van wanhopige pogingen de grensverdediging in stand te houden en tegelijk troepen te rekruteren voor het leger. De opmerkelijke concentratie goudschatten in deze periode lijkt vooral verbonden met ultieme pogingen van keizer Constantijn III om opnieuw greep te krijgen op de grensverdediging in de Neder-Rijnse regio en met de chaos die ontstond na de ineenstorting van zijn gezag in 411. In die zin reflecteert de schat van Echt de economische en militaire crisis van het laat-Romeinse rijk en is het een uniek document van de laatste fase van het Romeinse gezag in Nederland.

Een parel

Voor archeologen staat het wetenschappelijk argument centraal. Tijdens de presentatie van de goudschat op 25 april 2014 in het Limburgs Museum in Venlo sprak de afgevaardigde van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Jos Bazelmans, van een voorbeeldproject, omdat vele partijen uit alle geleidingen van het cultureel erfgoed (overheden, musea, universiteiten, amateur-archeologen) elkaar zo snel hadden gevonden en dat de route van de vondsten van de akker naar de vitrinekast zo uitzonderlijk kort was. De vele krantenartikelen, de grote opkomst bij

de perspresentatie, diverse radio- en tv-uitzendingen en de vele websites die op het internet de vondst meldden, getuigen van een hoge waardering van het brede publiek voor de goudschat. Het is daarom terecht dat deze vondst een prominente plek heeft gekregen in het Limburgs Museum. Behalve als kennisbron vraagt ook de beleefbaarheid van de goudschat van Pey aandacht. In samenwerking met de gemeente Echt-Susteren, lokale vrijwilligers en RAAP is het verhaal beleefbaar gemaakt door de beeltenis van het paard op het zilveren schaalfragment in een twee meter hoge ijzeren sculptuur vorm te geven, verankerd in een grote Maaskei. Het toeval wil dat de goudschat is gevonden langs het Pieterpad, de bekendste Lange-Afstands-Wandelroute van Nederland, die loopt van Pieterburen in Noord-Groningen tot de Sint-Pietersberg bij Maastricht. Hiermee is ook weer een nieuwe 'parel' aan dit pad geregen (afb. 15). Ter plaatse is een QR-code aangebracht. Zie ook www.raap.nl/pages/Paardje-Pey.html

Noten

- 1 Guggisberg, M.A., 2003: Der spätrömische Silberschatz von Kaiseraugst. Die neuen Funde, Augst (Abb. 129).
- 2 Cahn, H.A. & A. Kaufmann-Heinimann, 1984; Der spätrömische Silberschatz von Kaiseraugst, Derendingen, Tafel 128.
- 3 Schulzki, H.-J., 2006 (2014): "Libra." Brill's New Pauly, H. Cancik & H. Schneider (eds.).
- 4 Klose, D., 2006 (2014): "Solidus", Brill's New Pauly, H. Cancik & H. Schneider (eds.).
- 5 Mondelinge mededeling J. Kempkens, Restaura.
- 6 Idem.
- 7 Beilen: Waterbolk & Glasbergen 1955; Zadoks-Josephus Jitta 1955. Velp-Het Laar: Beliën 2008. Obbicht: Bloemers 1969. Kessel of 'Maasvallei': Prins 2000. Venlo 1675: NUMIS. Blerick: ongepubliceerd. Lienden-Den Eng: Kist 1846, 426 met aanvulling door Heuff 1906, 166-167. Dreumel 1919: NUMIS (geregistreerd onder Werkendam, maar zie BNOB 1919, 48). Velp-Hervormde Kerk: Jansen 1852. Olst: Braat 1954. Dortmund: Berghaus 1986.
- 8 Guggisberg, M.A., 2013: Silver and donatives: non-coin exchange within and outside the Roman empire, in F. Hunter & K. Painter (eds.), Late Roman silver: The Traprain treasure in context, Edinburgh, 193-212.